

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **МА ЮЙЦЗЯО**

ОПЕРИ ВОЛЬФГАНГА АМАДЕЯ МОЦАРТА ТА ГЕОРГА ФРІДРІХА ГЕНДЕЛЯ: ВИКОНАВСЬКА СПЕЦИФІКА СУЧАСНИХ КИТАЙСЬКИХ СПІВАКІВ

подану на здобуття наукового ступеня

доктора філософії зі спеціальності 025 – музичне мистецтво

Дисертаційне дослідження Ма Юйцзяо присвячене вивченню інтерпретації оперної спадщини двох класиків XVIII століття – Вольфганга Амадея Моцарта та Георга Фрідріха Генделя – у виконавській практиці китайських співаків. Актуальність теми обумовлена глобалізаційними процесами та активним входженням китайських вокалістів на провідні світові оперні сцени, а також міжкультурними діалогами у сфері музичного мистецтва, що дозволяє виявити нові інтерпретаційні підходи та збагатити методичку підготовки вокалістів у світовому мистецькому середовищі.

Робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, списку джерел і додатків. Перший розділ «ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК КИТАЙСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ НА ПЕРЕТИНІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА КИТАЙСЬКОЇ ВИКОНАВСЬКИХ ТРАДИЦІЙ» складає історико-теоретичне підґрунтя подальшого розгляду проблем інтерпретації опер В. А. Моцарта і Г. Ф. Генделя сучасними китайськими виконавцями. У трьох його підрозділах послідовно висвітлюються проблеми складного і тривалого процесу становлення професійного вокального мистецтва Китаю, особливості впливу діяльності європейських місіонерів на його розвиток, перші спроби адаптації західної музики в місцевому культурному середовищі та формування системи професійної вокальної освіти від перших християнських місій і навчальних закладів. Окремо наголошено на ролі Пекінської опери як однієї з основних платформ вокально-сценічної практики та співвідношенні її виконавських традицій з принципами європейського бельканто у контексті утворення і розвитку національної школи.

Вражає драматична доля перших поколінь вокалістів, які отримали зарубіжну освіту та заклали підвалини для формування сучасної китайської вокальної школи, але водночас зазнали репресій в період Культурної революції. Безумовно, це резонує з нашим історичним минулим і роками Розстріляного відродження, адже обидва явища стали трагедіями національної культури, пов'язаними з тоталітарними експериментами над суспільством.

Завершенням розділу є узагальнення наукових підходів до вивчення трансформацій китайського вокального мистецтва на основі опрацювання не лише українських і західноєвропейських джерел, але й сучасних досліджень китайських авторів, які Ма Юйцзяо вводить у науковий обіг українського музикознавства.

У першому і подальших розділах підкреслена важливість діалогу культур на різних рівнях, що підтверджується, зокрема, жанрово-інтонаційними аналогіями між європейськими та китайськими музично-історичними явищами, «пісенні жанри мали чітке місцеположення, використання тих чи інших інтонаційно-мелодичних елементів було прив'язано до характеру та смислу тексту (на кшталт риторичних фігур в бароковій музиці)» (с. 24).

Другий розділ «ОПЕРНЕ МИСТЕЦТВО XVIII СТОЛІТТЯ ТА КИТАЙСЬКА КУЛЬТУРА» присвячений аналізу взаємодії європейської оперної традиції з китайською культурною спадщиною та виявленню особливостей адаптації оперних творів В. А. Моцарта і Г. Ф. Генделя у китайському мистецькому просторі. Розділ є концептуальним, адже демонструє зустріч двох художніх систем – європейської та китайської – на рівні сюжетів, стилістики, виконавської практики та сучасних постановочних рішень.

Перший вектор розділу спрямований на висвітлення зацікавлення європейських композиторів XVIII століття китайською тематикою, наслідком чого стало виникнення явища «китайської моди» (*chinoiserie*), що відобразилось у сюжетах, образах та музичних кліше, часто сповнених колоніальної екзотизації. Натомість, другий вектор втілений через аналітичне осмислення прикладів постановок опер В. А. Моцарта («Весілля Фігаро», «Дон Жуан»,

«Чарівна флейта») та Г. Ф. Генделя («Ксеркс», «Юлій Цезар», «Альчіна») у провідних китайських театрах і на фестивалях. Виявлено тенденцію поєднання автентичного європейського музичного матеріалу з елементами традиційної китайської культури (костюми, декорації, сценографія), що створює нову якість художнього синтезу, в якому культурна адаптація стає формою творчої інтерпретації, тобто китайська культура не пасивно запозичує європейські зразки, а активно трансформує їх, надаючи нових змістових і художніх відтінків.

Третій розділ «ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАВСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ОПЕРНОЇ СПАДЩИНИ XVIII СТОЛІТТЯ КИТАЙСЬКИХ ВОКАЛІСТІВ» присвячено аналізу виконавських інтерпретацій опер В. А. Моцарта і Г. Ф. Генделя сучасними китайськими вокалістами, зокрема з урахуванням гендерних особливостей. Він є підсумковим і найбільш прикладним, адже зосереджує увагу на конкретних інтерпретаційних практиках сучасних китайських співаків у виконанні опер В. А. Моцарта та Г. Ф. Генделя. Особливу увагу дисертантка приділяє засобам вокальної експресії та сценічної пластики, які поєднують європейську вокальну традицію з китайськими естетичними принципами. Згадуються імена провідних виконавиць (Ін Фан, Цзінцзін Лі, Їн Хуан, Ма Юйцзяо) та виконавців (Ле Бу, Чанйон Ляо, Шенян), які демонструють високий рівень технічної майстерності й здатність тонко передавати психологічну глибину образів, інтегрують у західну традицію такі елементи китайської вокальної техніки як стриманість, точність динаміки, виразність тембру.

Цінним аспектом цього розділу є науково-виконавські рефлексії авторки дисертації, перебування якої у двох іпостасях дає можливість всебічного висвітлення обраної проблематики, та обґрунтованого твердження, що сучасні китайські співаки не обмежуються відтворенням західної оперної традиції, а органічно поєднують її з власними національними техніками та естетикою. Це створює новий тип інтерпретації, у якому європейські опери набувають додаткових емоційних і художніх вимірів.

У висновках акцентована увага на одному з ключових понять в сучасному культурному просторі – національного самовизначення. Ма Юйцзяо зазначає,

що у культурному дзеркалі західноєвропейської опери «китайські виконавці знаходять простір для нового осмислення власної ідентичності. Інтерпретуючи твори В. А. Моцарта чи Г. Ф. Генделя, вони повертають ці «східні мотиви» у власне культурне середовище, надаючи їм більш автентичного й глибокого сенсу. Таким чином, відбувається процес зворотного культурного впливу: європейська традиція, що колись сприймала Китай як екзотичний образ, тепер отримує від сучасних китайських артистів оновлене, багатше трактування» (с. 172).

Відзначимо логічну побудову роботи, ясність викладу ідей, багатий ілюстративний матеріал та переконливість у викладенні отриманих результатів. Підкреслимо широке використання іноземної літератури, а також корпусу праць українського музикознавства, який поступово розширюється.

Водночас деякі положення, заявлені як нові, мають радше узагальнювальний, ніж відкривальний характер. Наприклад, твердження про «органічну інтеграцію європейської техніки у китайську вокальну школу» потребує емпіричного підтвердження – посилення на конкретні технічні елементи чи педагогічні практики зробили б висновки більш переконливими, а для повноти аналізу виконавських рішень доцільно було б включити нотні фрагменти з коментарями дисертантки.

Зауважимо і недостатньо ясну термінологічну визначеність. Так, поняття «вокальна специфіка», «вокальна школа», «техніка бельканто» вживаються без чіткої дефініції та у різних значеннях. Також спостерігається певна розмитість термінологічного апарату в частині розмежування понять «виконавська специфіка», «інтерпретація» та «адаптація». Це обумовило запитання рецензента: Ви визначили мету свого дослідження як «встановлення вокально-сценічної специфіки сучасного китайського оперного мистецтва у контексті інтерпретації оперних творів Вольфганга Амадея Моцарта та Георга Фрідріха Генделя» (с. 17). Поясніть, будь ласка, як Ви розумієте термін «інтерпретація»?

Підсумовуючи, наголосимо, що робота Ма Юйцзяо «Опери Вольфганга Амадея Моцарта та Георга Фрідріха Генделя: виконавська специфіка сучасних

китайських співаків» є виконаним на належному науковому рівні дослідженням і представляє одну з перших системних музикознавчих розвідок, у якій розглянуто оперну спадщину В. А. Моцарта та Г. Ф. Генделя крізь призму сучасної китайської виконавської практики. У дисертації продемонстровано всебічний підхід до теми, що поєднує музикознавчий, культурологічний і виконавсько-практичний рівні, окрему цінність роботи складає уведення маловідомого матеріалу з історії китайської вокальної школи та актуалізація проблеми культурної ідентичності в інтерпретації європейської класики. Висновки роботи є вагомим внеском у дослідження конкретних виконавських практик, аналіз індивідуальних артистичних стратегій і є демонстрацією того, як культурна ідентичність впливає на сучасне виконання класичного оперного репертуару.

Результати дослідження можуть бути використані у викладацькій діяльності (історія музики, вокальне виконавство, методика викладання співу), у практиці підготовки вокалістів, а також у мистецтвознавчих та культурологічних розвідках, пов'язаних із проблемами інтерпретації, глобалізації та міжкультурного діалогу.

Отже, дисертація відповідає всім необхідним вимогам МОН України, а її авторка Ма Юйцзя заслуговує присвоєння наукового ступеня **доктора філософії зі спеціальності 025 Музичне мистецтво** (галузь знань 02 Культура і мистецтво).

Кандидат мистецтвознавства,
доцент, доцент кафедри історії світової музики
Національної музичної академії
України ім. П.І. Чайковського

В. Б. Артем'єва